

Литература

1. Гордей, А. Н. Основания комбинаторной семантики // Слово и словарь = Vocabulum et vocabularium: сб. науч. тр. по лексикографии / отв. ред. Л. В. Рычкова [и др.]. – Гродно: ГрГУ, 2005. – С. 32–35.
2. Лим, Э. Х. Культура Кореи в вопросах и ответах: практикум / Э. Х. Лим, И. В. Корнеева, И. Е. Че [и др.]. – Южно-Сахалинск: СахГУ, 2018. – С. 47.
3. Территория земных надежд: корейская декоративная живопись XIX – начала XX века: каталог выставки в Национальном художественном музее (Минск, Республика Беларусь), 7 марта – 27 мая 2018 года. – Сеул: Музей Кахве – Корейский фонд, 2018. – 180 с.
4. Тресиддер, Дж. Словарь символов / Пер. с англ. С. Палько. – М.: ФАИР-ПРЕСС. 1999. – 448 с.
5. 민화이야기 (Рассказ о минхва) // 한국민화협회 (Корейская ассоциация минхва) [Электронный ресурс]. – 2021. – Режим доступа: http://folkpainting.net/m3_0. – Дата доступа: 21.04.2020.
6. 사자성어 (устойчивые выражения кит. происхождения) // 매일경제 (Экономика на каждый день) [Электронный ресурс]. – 2021. – Режим доступа: <https://www.mk.co.kr/news/economy/view/2016/10/732097/>. – Дата доступа: 21.04.2021.
7. 효제문자도 (孝悌文字圖) (изображения с иероглифами о почтительности к родителям и старшим братьям) // Naver 지식백과 (Энциклопедия Нэйвер) [Электронный ресурс]. – 2020. – Режим доступа: <https://terms.naver.com/entry.naver?docId=3561890&cid=58721&categoryId=58726>. – Дата доступа: 20.04.2021.

Кантынуанты праславянскага **likъ* ў рускай мове: сістэма значэнняў

*Бранавец П. С., аспірант БДУ,
нав. кір. праф. Рудэнка А. М., д-р філал. навук, прафесар*

Для кантынуантаў прасл. **likъ* ў гісторыі рускай мовы лексікаграфічныя даведнікі фіксуюць 17 значэнняў. Сярод іх магчыма вылучыць дзве выразна супрацьпастаўленыя групы. Да першай адносяцца значэнні знешнасці, вонкавага выгляду (і вытворныя ад іх), якія ўзыходзяць да прасл. **likъ* I ‘твар’ / ‘шчака’ / ‘форма’ і пад. [1]. Другая ж прадстаўлена значэннямі лікавання (і вытворнымі ад іх), якія з’яўляюцца семантычнымі «нашчадкамі» прасл. **likъ* III ‘сонм’ / ‘хор’ / ‘лікаванне’ [там жа].

Сярод семем вонкавага выгляду найбольш першаснымі гістарычна і семантычна з’яўляюцца агульнаславянскія (1) ‘твар, прарэдня частка галавы’ [2; 3; 4; 5; 6; 7] і (2) ‘вобраз, воблік, выгляд’ [8; 9; 3; 4; 6; 7]. Гэтыя значэнні, маючы праславянскае паходжанне, былі актуальныя цягам усёй гісторыі рускай мовы. Пры спрэчнасці пытання аб першасным значэнні

прасл. **likъ* менавіта «анатамічнае» значэнне (1) бачыцца матывуючым для (2) (метафарычнае пашырэнне семантыкі). Непасрэдна да значэння (1) метанімічна прымыкаюць значэнні (3) ‘выява твару на іконах’ [4; 5], (4) ‘выраз твару, фізіяномія’ [4]. Праз сінекдахальны перанос з часткі на цэлае семантыкі (3) фарміруецца значэнне (5) ‘ікона’ [7]. Традыцыйнай метафарай у мовах і культурах свету з’яўляецца перанос (1) → (6) ‘знешні, бачны бок сонца, месяца, зямлі’ [5]. Такі ж прадказальны і пашыраны метафарычны перанос (1) → (7) ‘знешні бок матэрыі’ [7]. Зафіксаванае ў гаворках значэнне (8) ‘партрэт, выява чалавека’ [7], з аднаго боку, прадстаўляе пашырэнне значэння ці перанос тыпу «аб’ект → уладальнік аб’екта» («твар» → «увесць чалавек»), а з другога, уяўляе сабой перанос па падабенстве (метафару) з умоўна рэканструюемага абазначэння асобы на яе выяву. Значэнне гэтай групы, якое не паўтараецца ў іншых славянскіх мовах, (9) ‘тэатральная роля, вобраз, персанаж’ [9], экспліцытна зафіксаванае ў перыяд першапачатковага складвання рускай літаратурнай мовы і таксама ўяўляе метафару (тэрміналагічную) абазначэння асобы як адзінкі, якая валодае ўнікальнымі рысамі, на вобраз асобы ў драматургіі – персанаж і тэатральную ролю.

Другая група семантычнага напаўнення прасл. **likъ* ў рускай мове таксама вельмі архаічная і бярэ свой пачатак ізноў жа яшчэ ў дагістарычны перыяд славянства. Найбольш старажытныя сярод гэтых значэнняў – (10) ‘лікаванне, радасныя ўскліканні са спевам і танцам’ [8; 2; 9; 3; 4; 6], (11) ‘харагод, павольны танец у коле, танок’ [8; 9; 4], (12) ‘збор, вялікае мноства’ [8; 2; 9; 3; 7], (13) ‘хор, збор спевакоў’ [8; 2; 9; 4; 5; 6] – вельмі сінкрэтычныя і уяўляюць сабой метанімічныя грані аднаго зыходнага паняцця. Для іх дастаткова лёгка ўявіць выпадкі асцыляцыйнага выкарыстання (семантычнай нейтралізацыі). Група значэнняў лікавання фіксуецца пераважна формай множнага ліку (*лики, лики*). Значэнне (14) ‘сонм, збор анёлаў, святых’ [3; 4; 5; 6] уяўляе сабой «сакралізаваны» варыянт (13) (канкрэтызацыя значэння, дадатковая сема канкрэтнага выканальніка спеву ці ўдзельніка лікавання – ‘анёл’, ‘святый’). Значэнне (15) ‘месца ў храме для спевакоў, клірас, хоры’ [9] – метанімія тыпу «аб’ект → месца размяшчэння аб’екта».

Па-за дзвюма асноўнымі групамі значэнняў знаходзяцца дзве семантычныя маргіналіі. У шэрагу заходніх і паўднёвых гаворак рускай мовы фіксуецца колькаснае значэнне (16) ‘лічба, падлік’ [4; 7], якое не знаходзіць сістэмнай падтрымкі ў семантыцы рускага кораня *лик-* і з’яўляецца ізаляваным фактам (у адрозненне, напр., ад беларускай і ўкраінскай моў). Наяўнасць дадзенага значэння тлумачыцца лінгвагеаграфіяй – згаданыя гаворкі адносяцца да пераходных руска-беларускіх і руска-ўкраінскіх ідыёмаў. Старажытнарускае значэнне (17) ‘краіна, зямлі’ [8] з’яўляецца досыць цьмяным. Верагодна, яно звязана з біблейскім *твар зямлі* – прыкладам старажытнабразьйскага выкарыстання *твар* у функцыі ўзмацняльнага, вылучальнага слова (пар. інтэрпрэтацыю [10, d. II, s. 128–129]).

Литература

1. Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд / Акад. наук СССР, Ин-т русского языка. – М.: Наука, 1974.
2. Срезневский, И. И. Материалы для словаря древнерусского языка: в 3 т. / И. И. Срезневский. – Репр. изд. – М.: Знак, 2003. – 3 т.
3. Словарь русского языка XVIII века / АН СССР; Ин-т русского языка; гл. ред. Ю. С. Сорокин. – СПб.: Наука, 1984.
4. Даль, В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. / В. И. Даль. – М.: Тип. А. Семена, 1863. – 4 т.
5. Толковый словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов / РАН; Ин-т русского языка; отв. ред. Н. Ю. Шведова. – М.: Азбуковник, 2008. – 1175 с.
6. Большой академический словарь русского языка / РАН; Ин-т лингвистических исследований; гл. ред. К. С. Горбачевич. – М.; СПб.: Наука, 2004.
7. Словарь русских народных говоров / РАН; Ин-т лингвистических исследований; гл. ред. Ф. П. Филин. – 2-е изд., испр. – СПб.: Наука; Санкт-Петербург. издат. фирма, 2002–.
8. Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.): в 10 т. / Акад. наук СССР, Ин-т русского языка. – М.: Рус. яз., 1988–. – 10 т.
9. Словарь русского языка XI–XVII вв. / Акад. наук СССР, Ин-т русского языка. – М.: Наука, 1975–.
10. Slovník jazyka staroslověnského = Lexicon linguae palaeoslovenicae: ve 4 d. / J. Kurz (hl. red.). – Praha: Academia; Euroslavica, 1966–1997. – 4 d.

Словаўтваральнае і марфалагічнае маркіраванне лексіка-семантычнага вар’іравання ў гняздзе славянскага караня *lik-

*Бранавец П. С., аспірант БДУ,
нав. кір. праф. Рудэнка А. М., д-р філал. навук, прафесар*

Асноўнымі сямасіялагічна значнымі ўзроўнямі любой мовы (як і мовы ўвогуле) з’яўляюцца яе слоўнікавы склад і граматыка. Хоць абедзве гэтыя моўныя падсістэмы маюць выразна адрозную структуру і несумненна вартыя паасобнага разгляду, за кошт іх функцыянальнай узаемасувязі ў маўленні магчыма казаць пра цэлы шэраг памежных лексіка-граматычных феноменаў, перадусім – лінгваспецыфічных семантычных з’яў, такіх як, напрыклад, суадносіны семантычных ролей у сінтаксічных структурах, катэгарыяльнай часцінамоўнай семантыкі, словаўтваральнага, а таксама лексічнага значэння. У дадзеным артыкуле прадстаўлена некалькі выпадкаў семантычна абумоўленага лексіка-дэрывацыйнага і лексіка-марфалагічнага вар’іравання